

Vår tids ungdom

I de siste årtier er ungdomsproblemer kommet sterkt i forgrunnen. Ustanselig på nytt får man reportasjer og statistikker om ungdomskriminalitet. Den eldre generasjon står sporrende og rådlos overfor ungdommen, både overfor den "kriminelle" og den mer lovlydige. Hva er det egentlig ungdommen vil? Er det en revolusjon mot alt "det gamle"? Slik som i "Jugendbewegung" og andre ungdomsbevegelser for ca. 40 år siden?

Og hva er "det nye" man ønsker? Mange har betraktet ungdommens reaksjoner ut fra rent patologiske synspunkter. Det er ikke noe nytt ungdommen vil i det hele tatt, sier man da. Ungdommen er rett og slett "syk". Det gjelder å finne årsaken og å forberede en helbredelse.

Andre finner at det ikke er noe spesielt problem. Ungdommen har vært slik til alle tider, sier man. Det er bare de ytre former som er "moderne."

Man siterer da for eksempel Sokrates (ca. 400 år for Kr. f.).

"Vår ungdom elsker luksus. Den har dårlige manerer, forakter autoritet og har ingen respekt for de eldre. Vår tids barn er tyranner. De reiser seg ikke, når eldre mennesker kommer inn i rommet. De sier imot foreldrene, skravler når andre er til stede, slubrer i seg maten og tyranniserer lærerne."

Altså allerede for 2360 år siden.

Nu er det meget overfladisk å si: det var slik da Sokrates levde, altså har det vært slik hele tiden. Det har det nemlig slett ikke vært.

For det første er det ikke vanskelig å påvise at der i historiens lop har vært en slags bolgebevegelse som har pendlet mange ganger frem og tilbake mellom stram foring i oppdragelsen og mer losluppen vilkårlighet.

For det annet kommer ungdomsopposisjon og ungdomsutskeielser i større målestokk særlig hver gang en kulturkrets har passert sitt høydepunkt. Så lenge en kulturkrets er ny og "ung", er i oppadgående bevegelse, er nemlig ungdommen sammen med de eldre i felles innsats. Forst når situasjonen er slik at der er noe edelt og fint som har vært, som de eldre vil bevare, kommer ungdommen uvilkarlig i opposisjon, fordi den selvfølgelig vil skape det nye.

Men når vi så har tatt hensyn til alle slike generelle betraktninger, er da vår tids ungdomsproblemer tilstrekkelig belyst? Eller blir der en rest tilbake, som kanskje er den aller vesentligste?

En rekke lærere ved Rudolf Steinerskoler i forskjellige land (Sveits, Tyskland, Holland, England, Skandinavia) har i den senere tid holdt en del studiestevner for å få bedre tak på hele dette problemområdet. I et tredobbelt nummer av det pedagogiske tidsskrift "Menschenschule" (34. årgang nr. 6/7/8, juni, juli, august, 1960) (Ekspedisjon: R. G. Zbinden & Co., St. Albanvorstadt 16, Basel) finner man mange av de vesentlige synspunkter som er kommet frem i dette studiearbeid. - Vi skal i det følgende referere og behandle en del av dette.

I løpet av de siste 40-50 år har der funnet sted en tydelig forskyvning av kjønnsmodningen, slik at den finner sted tidligere enn for. Man har ingen sikker statistikk å bygge på, men flere forskere har hevdet at gjennomsnittsforskyvningen antagelig er to år: for gutters vedkommende fra 16 års alderen til 14 års alderen.

Hvis nu den sjelelige modningskrise hadde forskjøvet seg tilsvarende, vilde helhetssituasjonen ikke ha vært vesentlig forandret. Man vilde da bare få en tidsforskyvning. Men dette er ikke tilfelle. Tvertimot er den sjelelige modning samtidig blitt forskjøvet i motsatt retning, altså forsinket.

Resultatet er at ungdommens helhets situasjon er mer labil enn den noensinde har vært for. Den blir fysisk voksen uten en tilsvarende voksen sjelelig modning.

I denne overmåte omfintlige, labile situasjon blir så ungdommen utsatt for et stormlop av påvirkninger utenfra, av reklame, ukeblader, tegneserier, radio, film og fjernsyn og fremforalt av en teknifisert sivilisasjon med motorsykler, biler og fly. - Vår tids ungdom har derfor en utgangsstilling som er vesentlig forskjellig fra den tidligere tiders ungdom hadde. - Den indre situasjon er mer påvirkelig, mer blottstillet og umoden enn for.

Den ytre situasjon er mer aggressiv, mer disharmonisk og forvirrende enn for.

Og i det sosiale liv moter ungdommen en uttert spesialisering og automatisering. - Idealet er så å si at samfunnet skal funksjonere som en velsmurt maskin, hvor hver del utfører sin funksjon med full presisjon.

La oss ta et konkret tilfelle som en lege rapporterte til en avis:

Han kom kjolende om aftenen til et ulykkessted. En mann var blitt påkjørt av en lastebil. Politiet hadde allerede sorget for at det tilstrømmende publikum holdt seg passelig langt unna. Midt i kretsen lå offeret uten at noen tok seg av ham. - Legen styrket til, men det var for sent. Blodtapet var for stort. Tilfellet var slik at en

enkel improvisert forbindelse hadde kunnet være redningen. - Men det tenkte ingen på, hverken politi eller tilskuere. Det skal jo legevakten gjøre. Den kom da også, forbausende fort, men noen minutter for sent.

Dette er naturligvis et utrert tilfelle, men det viser en grunninnstilling hos folkemengden som blir mer og mer alminnelig:

Man skal holde seg til sitt eget lille felt. Det er de ansatte, betalte spesialister som skal utføre alt som er nødvendig. Man er meget interessert i å se på og å høre om alt som skjer. Men den umiddelbare, spontane, frivillige, ubetalte overskuddshandling blir mer og mer unntagelse. Ja, den blir mer og mer betraktet som noe litt rart, noe latterlig. - "Har du noe med det å gjøre, da? Er det din jobb, da? Får du overtidsbetaling?"

Det er ikke ungdommen, men den voksne, eldre generasjon som har formet samfunnet slik at denne tendens er blitt dominerende. Det er den nødvendige konsekvens av et samfunnsideal i retning av fullautomatisering på alle felter.

Men ungdommen har stort sett godtatt det samme. Den er stort sett helt innforstått med å arbeide kun når det er betalt. - Ungdommen har ikke hatt noe annet å sette opp mot dette. Og det har ingen rett til å bebreide ungdommen for, iallfall ikke den voksne generasjon som har gjort alt hva den kunde for å komme frem til den totale automatisering.

Men stemmer dette helt? Har ikke ungdommen hatt noe som helst å sette opp mot det perfekte, automatiserte spesialiserte samfunnsmaskineri?

Ju, den har. Og her kommer ungdommens såkalte utskeielser inn i bildet.

Det er alle disse toyleslose utbrudd av odeleggelseslyst, som ikke har noe bestemt mål, fordi odeleggelsene slett ikke er rettet mot noen bestemte som skal skades. Det er ikke oppror eller hevsn rettet mot bestemte tyranner. - I tilfelle måtte det være mot hele det velsmurte samfunnsmaskineri. - Det er ikke på grunn av sosial undertrykkelse, sosial nød. Den økonomisk bedrestillede vestkantungdom går ofte i spissen.

Det er denne vanvittige fartsdilla. Den er så visst ikke "betalt". Den er tvertimot meget dyr. - Men den er vill, farlig, meningsløs og nettopp derfor meget forlokkende for en ungdom som egentlig higer etter en personlig overskuddsydelse, en helstopt handling uten kompromiss, hvor hele ens eksistens settes inn, - for en ungdom som istedenfor bare blir tilbudt en mer eller mindre godt betalt stilling med pensjon.

Ungdommens toyleslose, anarkistiske handlingseksesser, både odeleggelsesraseriet, fartsvanviddet og seksuelle orgier må sees på bakgrunn av det nihilistiske verdensbilde den eldre generasjon i tanke, ord og handling har stillet frem for den yngre generasjon: - to verdenskriger med tiltagende masseodeleggelser og en truende tredje verdenskrig med uoverskuelige følger for hele menneskeheten. Dette har den eldre generasjon frembragt. Dette er ungdommens utgangsstilling. Den logiske konsekvens burde jo da være at ungdommen sa til seg selv: Vi vil iallfall gjøre det helt anderledes enn den eldre generasjon. Vi har ingen grunn til å hevne oss på de eldre. Det er de ikke verdt. Men vi har heller ikke noe å lære av dem.

Hvor er det nye, positive som ungdommen kan gå inn for slik som den vil, nemlig helstopt, uten reservasjon, med innsats av alle disponible krefter?

Var det nazismen? En part av ungdommen trodde det og gikk hemningsløst inn for den. De ble skuffet, og nasismen ble avslørt i all sin avskyelige umenneskelighet.

Var det kommunismen? En annen del av ungdommen trodde det og gikk like hemningsløst inn for den. - Så ble den også avslørt i all sin relativisme og hensynsløse taktikk.

Hvor er det ubetinget gode ideal? Hvis ungdommen i vår tids nihilistiske situasjon ikke får øye på det ideal som den helt kan gå inn for, har den to andre alternativer den ubevisst kan la seg drive inn i.

Det ene er de velkjente handlingseksesser som virker som en slags ekstase hvor man får en kortvarig lykkerus. Det annet er å finne seg en mest mulig fullforsikret borgerlig stilling hvor man målbevisst holder alle verdensproblemer borte fra privatlivet, hvor man later som om problemene ikke eksisterer fordi man ikke tar dem i øyesyn, liksom strutsen overviner sin angst ved å gjemme hodet i sanden.

I 1955 døde James Dean, 24 år gammel, ved en bilulykke, hvor det var den som kjørte mot ham, som hadde feilen, og hvor han selv ikke gjorde annet "galt" enn å kjøre i svimlende fart. - I årene like før og like etter ulykken var han det desiderte ideal nummer 1 for mange millioner unge mennesker både i Amerika og Europa. Beundringen grenset til forgudelse. Man kunde i mange tilfelle tale om en ren James Dean-psykose. - Ennu idag 5 år etter hans død står hans navn som nummer 7 på ranglisten over de best likte filmskuepillere.

Slike idealforgudelser er særlig karakteristisk for ungdommen. Man kan like frem si at ungdommen vil ha et ideal. - Ungdom uten ideal er en ungdom som har mistet seg selv, som er blitt eldet for tiden.

Men det er heller ikke tilfeldig hvem som blir utkåret til ideal. - Har man fått vite hvem som er et ungt menneskes ideal eller hva som er idealet, har man allerede fått vite meget om den unge selv. I idealet kjenner man seg selv igjen i forstorret, foredlet målestokk. I idealet ser man skjulte muligheter virkeliggjort. I idealet foler man sin egen dypeste livskraft forsterket.

Hvorledes var James Deans liv? 9 år gammel mistet han sin mor. Det virket som om hans liv ble brutt i stykker. Fra da av var han liksom avsporet. Hvem er ikke på en eller annen måte "avsporet" av vår tids ungdom? Hvem er ikke bokstavig eller i dypere betydning "foreldreløs" i vår tid? - Så flakker han rastlos fra det ene til det annet. Hans begavelser viser store muligheter. Men hvor finner han det han egentlig vil utrette? Hele tiden higer han videre til noe nytt, til det "egentlige" mål. - Hvem av vår tids ungdom har ikke noe av denne rastlose streben, denne higende lengsel i seg? Kan et spesialisert yrke for en levende ungdom være annet enn et trangt rom som i virkeligheten bare oker uendelighetslengselen?

Enhver ungdom, som ikke allerede er knekket eller visnet, har denne uendelighetslengsel i dypet av sjelen. - Hvis den ikke erkjennes og gripes bevisst, må den bryte ned alle forhindringer og rase ut i villskap.

James Dean kjempet fortvilet med dette. Hans venn Will Bast har skrevet ned følgende uttalelse av ham:

"Jeg vil vokse ut av denne helt ubetydelige lille verden, som vi lever i. Jeg vil la alt dette ligge igjen bak meg, alle disse småskårne tanker om uvesentlige, små ting, - ting, som likevel vil være glemt om hundre år. DER ER ET ELLER ANNET STED ET PLAN, HVOR ALT ER GEDIGENT OG VESENTLIG. Jeg vil forsøke å nå opp til dette trinn og finne et sted som jeg vet nærmer seg til fullendelsen, et sted hvor hele denne skitne verden skulde være, kunne være, hvis den bare tok seg tid til å lære."

Til en venn, som levet av å skrive fjernsynstykker, sa han:

"Du farer for fort av sted, du snakker alltid om å selge og om å ha en eller annen ide som kan selges. Du skulde heller prøve på å skrive saken uten baktanker. Arbeidet som sådant er det viktigste. Det er det eneste, hvor du vil finne det som du søker. Tilfredsstillelse består i skapende virksomhet, i arbeidet, ikke i sluttresultatet."

Hans siste ord til vennen Will Bast for dødsreisen var: "Glem ikke, at det vesentlige er usynlig for øyet. "

Det var ingen tilfeldig åndfull bemerkning. Det var en grunnsannhet som han var kommet frem til gjennom store livskamper, og som han har uttrykt anderledes i følgende radikale, tilsynelatende nihilistiske, men i virkeligheten konsekvente og motige utsagn: "Doden er det eneste som blir tilbake som fortjener aktelse. Det er den eneste uunngåelige, uimotsigelige sannhet. Alt annet kan man tvile på. Men doden er sannheten. I den ligger menneskets eneste adel, - og etter den det eneste håp."

I hele James Deans korte liv finner vi en febrilsk rastlos streben.

Der brenner i ham en utslukkelig idealfamme. Alt som viser seg "for øyet" er for ham bare maske. Maske etter maske kaster han bort med forakt. Men hva er idealet? Alle overtatte moralske eller religiøse idealer er for ham hule fraser. Har ikke den eldre generasjons resultater entydig vist at de er det? Men selve idealkraften kan han ikke kaste bort. Da måtte han også kaste seg selv bort. - Og når idealkraften ikke får noe innhold, men bare flammer, virker den fortærende. Det eneste han higer mot, er i virkeligheten doden, som tilintetgjør alle masker.

I James Dean kan vi i tilspisset, forstorret målestokk se en egenart og problematikk som viser noe av den fortvilet vanskelige utgangsstilling vår tids ungdom har.

Det er ikke å vente at det store flertall av de unge vil komme ut over denne katastrofesituasjon anderledes enn i en delvis forkroblet tilstand, hvor den menneskelige kjerne er gått tapt eller for lang tid er blitt undertrykket.

Det er ikke å vente annet enn at svært mange vil gjøre hva de kan for å skjule elendigheten hak skinnjakker og modefrisyrer.

Det er ikke å vente annet enn at dette å forsvinne inn i en flokk, en horde, virker spesielt tiltrekkende og forlokkende, når man ellers blir stillet overfor en livssituasjon hvor alt det avgjørende foregår i den enkeltes indre, "usynlig for øyet", uopphorlig stillet ansikt til ansikt overfor doden som tilintetgjør alle masker og fraser.

Med desto større spenning og forventning må man derfor se hen til de sikkert meget få unge mennesker i vår tid som har kraft til å gå gjennom denne krise med hele sin menneskelighet i behold. De vil da ha gått gjennom en ungdomsprovelse, en lutringsild som ingen tidligere generasjoner har måttet gå igjennom.

I gamle tider (og den dag idag i såkalt primitive folkestammer) måtte ungdommen ofte gjennomgå grusomme legemlige pinsler for den ble funnet verdig til å bli opptatt i de voksne menneskers samfunn. - Slike former horer fortiden til. - Men den provelse vår tids ungdom går gjennom, er i virkeligheten hårdere og mer revolusjonerende enn noensinde for. Den ligger i hele livssituasjonen.

De få som består prøven, er det som vil forme den fremtid som danner kjernen i menneskehetens videre

utvikling. Det er de få man i kommende århundreder vil kjenne. Det er de få som tar sin indre utvikling, sin indre selvoppdragelse i sin egen hånd. Det er de få som midt i hverdagslivets tummel og vanskeligheter, seire og nederlag finner det PLAN, HVOR ALT ER GEDIGENT OG VESENTLIG.

Der kan man være helt menneske. Der finner man det fruktbare område som har hele fremtiden foran seg og i seg, fordi det forholder seg til fremtiden slik som plantens fro forholder seg til hele plantens liv.

Der finner man et sted hvor man kan møte de andre mennesker som også er på vei til å skape fremtiden og som for så vidt alle er "unge" enten de har levet i få eller i mange år siden de ble født.

I dette område arbeider alle generasjoner sammen. I dette område er vår tids kultur ingen dekadent kultur eller en kultur som har passert sitt høydepunkt. I dette område er vår tids kultur en "ung" kulturrepøke som står i begynnelsen av sin utfoldelse.

Førsteutgave:

Mennesket, Bergen, 1960/3

www.joergensmit.org er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond